

PRACE ORYGINALNE

Urszula Wilczyńska

Neonila Szeszenia-Dąbrowska

Wiesław Szymczak

CHOROBY ZAWODOWE STWIERDZONE W POLSCE W 2007 r.*

OCCUPATIONAL DISEASES IN POLAND, 2007

Zakładu Epidemiologii Środowiskowej

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, Łódź

STRESZCZENIE

Wstęp: Celem doniesienia jest prezentacja podstawowych danych liczbowych o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2007 r. **Materiał i metody:** Podstawą opracowania były wystawione w 2007 r. „Karty stwierdzenia chorób zawodowych”, które wpłynęły do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych. Dane przedstawiono z uwzględnieniem jednostek chorobowych, płci i wieku osób chorych, okresu narażenia w miejscu pracy na czynniki szkodliwe powodujące stwierdzoną patologię, oraz w zależności od działów gospodarki narodowej i województw. Zapadalność scharakteryzowano za pomocą współczynników obliczanych w stosunku do liczby zatrudnionych lub do liczby pracujących. **Wyniki:** W 2007 r. stwierdzono 3285 przypadków chorób zawodowych. Współczynnik zapadalności wynosił 33,5 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższą zapadalnością charakteryzowały się: przewlekłe choroby narządu głosu (8,1 na 100 tys.), pylice płuc (7,1), choroby zakaźne lub pasożytnicze (6,8) i obustronny trwały ubytek słuchu (2,6). U 77,3% osób z chorobą zawodową okres narażenia na czynnik szkodliwy wynosił co najmniej 20 lat. W przemyśle najwyższą zapadalność odnotowano wśród zatrudnionych w górnictwie węgla (404,1 przypadków na 100 tys.). Województwami o najwyższych współczynnikach zapadalności są: lubelskie (73,1), śląskie (68,4), świętokrzyskie (66,5) i małopolskie (60,7). **Wnioski:** Liczba przypadków chorób zawodowych w stosunku do poprzedniego roku wzrosła o 156, tj. o 5%, a współczynnik zapadalności wzrósł o 2,1%. W liczbach bezwzględnych największy wzrost odnotowano w chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 68 przypadków, tj. o 11,3%) i przewlekłych chorobach obwodowego układu nerwowego (o 50 przypadków, tj. 46,3%). Znacznie zmalała liczba przypadków ubytku słuchu (o 43 przypadki, tj. 14,6%). Med. Pr. 2008;59(2):113–122

Słowa kluczowe: choroby zawodowe, rejestr, zapadalność

ABSTRACT

Background: The aim of the paper was to present basic statistical data on occupational diseases diagnosed in 2007. **Material and Methods:** The work was based on the data compiled from "Occupational Disease Reporting Forms" received by the Central Register of Occupational Diseases in 2006. The data comprised information on nosologic units, gender and age of patients, and duration of occupational exposure to harmful agents responsible for the development of specified pathologies. These data were further classified by sectors of the national economy and voivodships. The incidence was specified in terms of the number of cases in relation to paid employees or to employed persons. **Results:** In 2007, 3285 cases of occupational diseases were diagnosed. The incidence rate was 33.5 cases/100 000 paid employees. The highest incidence rates were noted for chronic voice disorders (8.1/100 000), pneumoconioses (7.1), infectious and parasitic diseases (6.8) and hearing loss (2.6). As many as 77.3% of patients affected by occupational diseases had been exposed to harmful agents for more than 20 years. In industrial sectors of the national economy, the coal mining industry showed the highest incidence rates (404.1 cases/100 000). The highest incidence rates were recorded in the Lubelskie (73.1), Silesian (68.4), Świętokrzyskie (66.5) and Małopolskie (60.7) voivodships. **Conclusions:** Compared with 2006, the number of cases of occupational diseases increased by 156 cases (5%), the incidence rate increased by 2.1%. The greatest rise was noted in infectious and parasitic diseases (by 68 cases, 11.3%) and chronic diseases of peripheral nervous system (by 50 cases, 46.3%). At the same time the number of hearing loss cases apparently decreased (by 43 cases, 14.6%). Med Pr 2008;59(2):113–122

Key words: occupational diseases, register, incidence

Adres autorów: św. Teresy 8, 91-348 Łódź, e-mail: wies@imp.lodz.pl

Nadesłano: 1 kwietnia 2008

Zatwierdzono: 16 kwietnia 2008

WSTĘP

Występowanie patologii zawodowych jako wypadkowa wielu czynników środowiska pracy, społecznych i regulacji prawnych powinno być systematycznie

analizowane, a wyniki tych analiz powinny być podstawą do podejmowania działań w zakresie zdrowia pracujących i ochrony pracy. W tym celu przedstawiamy coroczną informację o zapadalności na choroby zawodowe w kraju w minionym roku kalendarzowym.

* Praca wykonana w ramach zadania finansowanego z dotacji na działalność statutową nr IMP 10.4 pt.: „Tworzenie bazy danych Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych (badanie ciągłe)”. Kierownik zadania: prof. dr hab. med. N. Szeszenia-Dąbrowska.

MATERIAŁ I METODY

W pracy przedstawione są dane o chorobach zawodowych stwierdzonych w 2007 r. i obowiązkowo zgłoszonych przez stacje sanitarno-epidemiologiczne do Centralnego Rejestru Chorób Zawodowych prowadzonego w Instytucie Medycyny Pracy im. prof. dra J. Nofera w Łodzi. Dokumentem źródłowym jest „Karta stwierdzenia choroby zawodowej” wypełniana dla każdego przypadku.

Dane dotyczące chorób zawodowych przedstawiono według jednostek chorobowych (1), płci i wieku osób, u których stwierdzono chorobę zawodową, przyczyn wywołujących patologię, długości trwania narażenia na czynniki szkodliwe w środowisku pracy oraz rodzaju działalności na podstawie Polskiej Klasyfikacji Działalności (PKD). Podano także współczynniki zapadalności na choroby zawodowe (na 100 tys. zatrudnionych oraz na 100 tys. pracujących). Do ich obliczenia przyjęte zostały najświeższe dostępne dane, tj. za rok 2006. Liczba zatrudnionych wynosiła wtedy 9813,1 tys., a pracujących — 13 220,0 tys. (2).

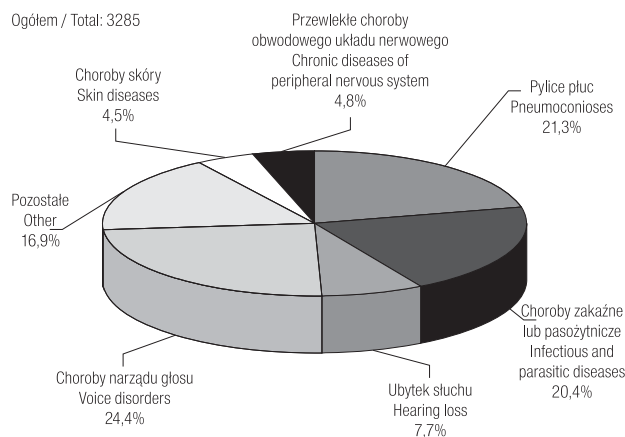
WYNIKI

W 2007 r. stwierdzono w Polsce 3285 przypadków chorób zawodowych. Najliczniej stwierdzane były przewlekłe choroby narządu głosu spowodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym — 800 przypadków (24,4%). Dominowały tu niedowład strun głosowych, stanowiąc 65,6% przypadków w tej grupie (525 stwierdzeń) i wtórne zmiany przerostowe fałdów głosowych — 26,7% (214 stwierdzeń).

Drugą grupą pod względem liczby przypadków były pylice płuc (701 przypadków, tj. 21,3% ogółu chorób zawodowych). Dominowały pylice górników kopalń węgla z liczbą 481 przypadków (68,6% w tej grupie), pylica azbestowa — 105 przypadków (15,0%) i pylica krzemowa — 90 przypadków (12,8%).

Na trzecim miejscu znalazły się choroby zakaźne lub pasożytnicze, albo ich następstwa — 671 przypadków, tj. 20,4% ogółu chorób zawodowych. W grupie tej przeważały: borelioza — 395 przypadków (58,9% tej grupy), wirusowe zapalenia wątroby — 161 przypadków (tj. 24,0% ogółu chorób tej grupy, w 116 przypadkach było to wzw typu C, a w 45 typu B) i gruźlica — 79 przypadków (11,8% ogółu chorób zakaźnych). Po raz pierwszy stwierdzono zakażenie wirusem HIV pochodzenia zawodowego.

Kolejną grupę stanowił obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego — 252 przypadki, co daje 7,7% wszystkich chorób zawodowych.

Ryc. 1. Struktura chorób zawodowych w Polsce w 2007 r.
Fig. 1. Structure of occupational diseases in Poland, 2007.

Wymienione cztery patologie stanowiły łącznie 73,8% wszystkich chorób zawodowych (ryc. 1). Pozostałe jednostki chorobowe zgłaszane były z częstością mniejszą niż 5%.

Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego stwierdzono u 158 osób. Udział tej grupy chorób w patologii zawodowej wyrażał się liczbą 4,8%. Najczęstszym rozpoznaniem był zespół cieśni w obrębie nadgarstka (149 przypadków, tj. 94,3%).

Choroby skóry z liczbą 147 przypadków znalazły się na szóstym miejscu. Stanowiły 4,5% ogólnej liczby chorób zawodowych. Największy udział (81,6%) w tej grupie miały alergiczne kontaktowe zapalenia skóry, stwierdzone u 120 chorych.

Odnotowano 113 przypadków nowotworów, w tym 100 kwalifikowanych w grupie 17. (nowotwory złośliwe powstałe w następstwie działania czynników występujących w środowisku pracy, uznanych za rakotwórcze u ludzi) oraz 13 przypadków w grupie 16. (spowodowanych promieniowaniem jonizującym). Wśród tych pierwszych jako czynnik przyczynowy najczęściej wymieniano azbest (55 przypadków) i WWA (24 przypadki), a najliczniejszymi umiejscowieniami były: płuco (47 przypadków) i opłucna (25 przypadków).

Nieco mniejszy udział miały: przewlekłe choroby układu ruchu z liczbą 98 przypadków — 3,0% wszystkich chorób zawodowych i zespół wibracyjny — 94 przypadki (2,9%). Dominowały w nim zmiany kostnowstawowe, które występowały u 51 osób (54,3% ogółu przypadków tej grupy). Zaburzenia naczyniowo-nerwowe stwierdzono u 18 osób, a zmiany o charakterze mieszanym u 25 osób.

Stwierdzono 79 przypadków astmy, tj. 2,4% wszystkich chorób zawodowych. Alergiczny nieżyt nosa rozpoznano u 59 osób (1,8%).

Tabela 1. Choroby zawodowe w Polsce w 2007 r. według jednostek chorobowych
Table 1. Occupational diseases in Poland in 2007, by nosologic units

Choroby zawodowe Occupational diseases	Liczba przypadków Number of cases	Współczynnik zapadalności	
		na 100 000 zatrudnionych per 100 000 paid employees	na 100 000 pracujących per 100 000 employed persons
Ogółem / Total	3285	33,5	24,8
1 Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa / Acute and chronic intoxications and their sequels	34	0,3	0,3
2 Gorączka metaliczna / Metallic fever	2	0,0	0,0
3 Pylice płuc / Pneumoconioses	701	7,1	5,3
4 Choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu / Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	32	0,3	0,2
5 Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli / Chronic obstructive bronchitis	23	0,2	0,2
6 Astma oskrzelowa / Bronchial asthma	79	0,8	0,6
7 Zewnętrzne alergiczne zapalenie pęcherzyków płucnych / Extrinsic allergic alveolitis	5	0,0	0,0
8 Ostre uogólnione reakcje alergiczne / Acute general allergic reactions	1	0,0	0,0
9 Byssinoza / Byssinosis	–	0	0
10 Beryloza / Berylliosis	–	0	0
11 Choroby płuc wywołane pyłem metali twardych / Lung diseases induced by hard metals dust	–	0	0
12 Alergiczny nieżyt nosa / Allergic rhinitis	59	0,6	0,4
13 Zapalenie obrzękowe krtani o podłożu alergicznym / Oedematous laryngitis induced by allergy	–	0	0
14 Przedziurawienie przegrody nosa / Nasal septum perforation	4	0,0	0,0
15 Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	800	8,1	6,0
16 Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego / Diseases caused by ionizing radiation	13	0,1	0,1
17 Nowotwory złośliwe / Malignant neoplasms	100	1,0	0,8
18 Choroby skóry / Skin diseases	147	1,5	1,1
19 Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	98	1,0	0,7
20 Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	158	1,6	1,2
21 Ubytek słuchu / Hearing loss	252	2,6	1,9
22 Zespół wibracyjny / Vibration syndrome	94	1,0	0,7
23 Choroby wywołane pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego / Diseases induced by work under increased atmospheric pressure	2	0,0	0,0
24 Choroby wywołane działaniem wysokich, albo niskich temperatur otoczenia / Diseases induced by high or low temperature of the environment	–	0	0
25 Choroby układu wzrokowego / Diseases of visual system	10	0,1	0,1
26 Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	671	6,8	5,1

Odnotowano 34 przypadki ostrych i przewlekłych zatruc substancjami chemicznymi lub ich następstw (tj. 1,0% wszystkich stwierdzonych w tym czasie chorób zawodowych). Wśród czynników przyczynowych dominował: dwusiarczek węgla — 20 przypadków, tj. 58,8% wszystkich zatruc. Inne substancje powodowały najwyżej po 2 przypadki zatruc. Zatrucia ostre (5 przypadków), tzn. takie, których objawy występują

po narażeniu nieprzekraczającym jednej zmiany roboczej, stanowiły 14,7% ogółu.

Choroby opłucnej i osierdzia wywołane pyłem azbestu — 32 przypadki — stanowiły 1,0% ogółu chorób zawodowych stwierdzonych w 2007 roku. Były to głównie rozległe zgrubienia opłucnej rozpoznane u 28 osób.

Udział każdej innej patologii zawodowej poza wyżej wymienionymi, nie przekraczał 0,7%. Wszystkie grupy

chorób zawodowych odnotowane w 2007 r. przedstawione są w tabeli 1.

Roczny współczynnik zachorowalności na choroby zawodowe w 2007 r. wyniósł 33,5 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Najwyższe wartości współczynnika dotyczyły przewlekłych chorób narządu głosu (8,1), pylic płuc (7,1), chorób zakaźnych lub pasożytniczych (6,8), ubytku słuchu (2,6), chorób obwodowego układu nerwowego (1,6), chorób skóry (1,5) i nowotworów (1,0) (tab. 1).

Choroby zawodowe w Polsce w 2007 r. według płci, stażu pracy w narażeniu i wieku w chwili ich stwierdzenia

W strukturze chorób zawodowych w 2007 r. według płci, analogicznie do lat poprzednich, przeważali mężczyźni, u których stwierdzono 1889 przypadków, tj. 57,5% ogółu chorób zawodowych.

Mężczyźni stanowili większość wśród osób z rozpoznaniem pylicy, choroby zakaźnej lub pasożytniczej, ubytku słuchu, nowotworu złośliwego, zespołu wibracyjnego, astmy oskrzelowej, alergicznego nieżyty nosa, choroby opłucnej lub osierdzia wywołanej pyłem azbestu, przewlekłego obturacyjnego zapalenia oskrzeli,

zatrucia, choroby wywołanej promieniowaniem jonizującym, choroby układu wzrokowego, zewnątrzpochodnego zapalenia pęcherzyków płucnych oraz przedziurawienia przegrody nosa. Jedynie u mężczyzn stwierdzono przypadki chorób wywołanych pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia i gorączki metalicznej (tab. 2).

Przewaga udziału kobiet w stosunku do mężczyzn zaznaczyła się w chorobach narządu głosu, obwodowego układu nerwowego, skóry i układu ruchu (tab. 3). Strukturę chorób zawodowych mężczyzn i kobiet obrazuje rycina 2.

Podobnie jak w latach poprzednich, większość stwierdzonych w Polsce w 2007 r. chorób zawodowych powstała w wyniku wieloletniej ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe. Po wyłączeniu z analizy tych chorób, dla których okres narażenia na czynnik etiologiczny nie odgrywał istotnej roli w ich powstaniu, tj. chorób zakaźnych i inwazyjnych oraz chorób o podłożu alergicznym, okazało się, że 92,3% stwierdzonych przypadków powstało po minimum 10-letnim, zaś 77,3% po 20-letnim okresie pracy w kontakcie z czynnikiem, który był przyczyną zachorowania (tab. 4). Fakt ten znalazł również odzwierciedlenie w strukturze chorób zawodowych według wieku. Ogółem 91% stwierdzeń

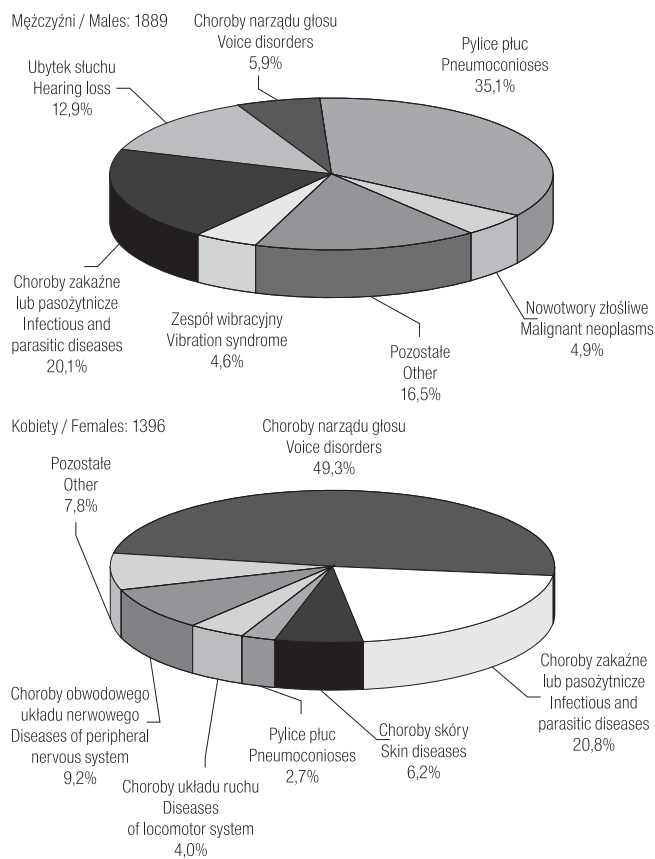
Tabela 2. Choroby zawodowe stwierdzone w większości u mężczyzn w Polsce w 2007 r.

Table 2. Categories of occupational diseases more frequent among males, Poland, 2007

Lp. Order no.	Jednostka chorobowa Nosologic units	Ogółem Total	W tym mężczyźni: Of which males:	
			liczba n	%
1	Pylice płuc / Pneumoconioses	701	663	94,6
2	Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	671	380	56,6
3	Ubytek słuchu / Hearing loss	252	244	96,8
4	Nowotwory złośliwe / Malignant neoplasms	100	92	92,0
5	Zespół wibracyjny / Vibration syndrome	94	86	91,5
6	Astma oskrzelowa / Bronchial asthma	79	51	64,6
7	Alergiczny nieżyt nosa / Allergic rhinitis	59	33	55,9
8	Choroby opłucnej i osierdzia wywołane pyłem azbestu / Diseases of pleura or pericardium induced by asbestos dust	32	28	87,5
9	Przewlekłe obturacyjne zapalenie oskrzeli / Chronic obstructive bronchitis	23	22	95,7
10	Zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa / Acute and chronic intoxications and their sequels	34	18	52,9
11	Choroby wywołane działaniem promieniowania jonizującego / Diseases caused by ionizing radiation	13	12	92,3
12	Choroby układu wzrokowego / Diseases of visual system	10	7	70,0
13	Zewnątrzpochodne zapalenie pęcherzyków płucnych / Extrinsic allergic alveolitis	5	4	80,0
14	Przedziurawienie przegrody nosa / Nasal septum perforation	4	3	75,0
15	Choroby wywołane pracą w warunkach podwyższonego ciśnienia atmosferycznego / Diseases induced by work under increased atmospheric pressure	2	2	100,0
16	Gorączka metaliczna / Metallic fever	2	2	100,0

Tabela 3. Choroby zawodowe stwierdzone w większości u kobiet w Polsce w 2007 r.
Table 3. Occupational diseases more frequent among females, Poland, 2007

Lp. Order no.	Jednostka chorobowa Nosologic units	Ogółem Total	W tym kobiety Of which females	
			liczba number	%
1	Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	800	689	86,1
2	Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	158	129	81,6
3	Choroby skóry / Skin diseases	147	87	59,2
4	Przewlekłe choroby układu ruchu / Chronic diseases of locomotor system	98	56	57,1

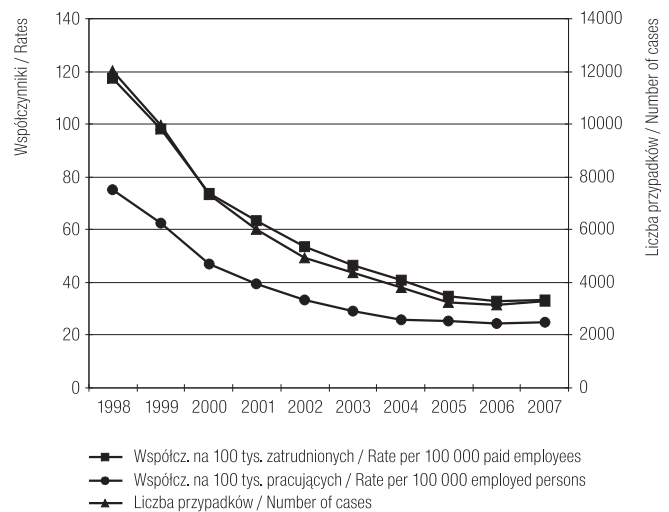
Ryc. 2. Struktura chorób zawodowych wśród mężczyzn i kobiet w Polsce w 2007 r.

Fig. 2. Structure of occupational diseases among males and females in Poland, 2007.

dotyczy osób powyżej 40. roku życia. Najliczniejsza była grupa osób w wieku 50–59 lat — 46,8% ogółu przypadków (tab. 5).

Choroby zawodowe w porównaniu z rokiem poprzednim

W 2007 r. liczba nowo stwierdzonych chorób zawodowych w porównaniu do 2006 r. wzrosła o 156 przypadków, tj. o 5,0% (3). Zwiększenie ogólnej liczby przypadków wystąpiło po raz pierwszy od 1998 r. W liczbach bezwzględnych największy wzrost odnotowano

Ryc. 3. Choroby zawodowe w Polsce w latach 1998–2007.

Fig. 3. Occupational diseases in Poland, 1998–2007.

w chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 68 przypadków, co daje wskaźnik wzrostu o 11,3%), w chorobach obwodowego układu nerwowego (o 50 przypadków, tj. 46,3%), chorobach narządu głosu (o 38 przypadków, tj. 5,0%) i w pylicach płuc (o 34 przypadki, tj. 5,1%).

Największy spadek liczby przypadków w stosunku do roku ubiegłego dotyczył ubytku słuchu — o 43 przypadki (tj. 14,6%).

Współczynnik zapadalności na choroby zawodowe zwiększył się w stosunku do roku ubiegłego o 2,1%. Na rycinie 3. przedstawiono zapadalność na choroby zawodowe na przestrzeni wielu lat, a w tabeli 6. współczynniki dla 5 najczęstszych chorób zawodowych w roku 2007 w porównaniu z rokiem 2006. Spośród nich spadła jedynie zapadalność na ubytek słuchu (o 16,1%), a w pozostałych odnotowano wzrost współczynnika.

Choroby zawodowe według rodzajów działalności społeczno-gospodarczej

Zróznicowanie zapadalności na choroby zawodowe w zależności od charakteru działalności gospodarczej wynika ze specyfiki przedsiębiorstw różniących się między sobą

Tabela 4. Choroby zawodowe stwierdzone w 2007 r. według okresu narażenia* i płci
Table 4. Occupational diseases in 2007 by duration of exposure* and gender

Okres narażenia (w latach) Duration (years)	Liczba przypadków Number of cases					
	ogółem total	%	mężczyźni males	%	kobiety females	%
≤ 4	85	3,4	51	3,6	34	3,2
5–9	106	4,3	62	4,4	44	4,2
10–14	160	6,5	110	7,8	50	4,8
15–19	209	8,5	127	8,9	82	7,8
≥ 20	1905	77,3	1068	75,3	837	80,0
Ogółem / Total	2465	100,0	1418	100,0	1047	100,0

* W tabeli nie uwzględniono 820 przypadków (471 u mężczyzn, 349 u kobiet), w których okres narażenia nie miał znaczenia / 820 cases (471 males, 349 females) with exposure data not available or applicable are excluded.

Tabela 5. Choroby zawodowe stwierdzone w 2007 r. według wieku i płci
Table 5. Occupational diseases in 2007 by age and gender

Wiek (w latach) Age (years)	Liczba przypadków Number of cases					
	ogółem total	%	mężczyźni males	%	kobiety females	%
≤ 29	61	1,8	43	2,3	18	1,3
30–39	236	7,2	111	5,9	125	9,0
40–49	699	21,3	431	22,8	268	19,2
50–59	1538	46,8	742	39,3	796	57,0
≥ 60	751	22,9	562	29,7	189	13,5
Ogółem / Total	3285	100,0	1889	100,0	1396	100,0

Tabela 6. Zapadalność na najczęstsze choroby zawodowe w Polsce w roku 2007 w porównaniu z rokiem 2006
Table 6. Incidence rates of most frequent occupational diseases in Poland in 2007 compared with 2006

Jednostka chorobowa Nosologic units	Współczynnik zapadalności na 100 000 zatrudnionych Incidence rate per 100 000 paid employees		Wzrost/spadek w stosunku do 2006 r. Increase/decrease in relation to 2006 %
	2006	2007	
	Ogółem / Total	32,8	
Przewlekłe choroby narządu głosu / Chronic voice disorders	8,0	8,1	+1,2
Pylice płuc / Pneumoconioses	7,0	7,1	+1,4
Choroby zakaźne lub pasożytnicze albo ich następstwa / Infectious and parasitic diseases and their sequels	6,3	6,8	+7,9
Obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego spowodowany hałasem / Bilateral permanent noise-induced hearing loss of cochlear type	3,1	2,6	-16,1
Przewlekłe choroby obwodowego układu nerwowego / Chronic diseases of peripheral nervous system	1,3	1,6	+23,1

rodzajem lub poziomem ekspozycji na czynniki szkodliwe i uciążliwe, a także liczebnością załóg wykonujących pracę w określonych warunkach higienicznych. Poniżej przytaczamy dane dotyczące tych rodzajów działalności społeczno-gospodarczej, w których problem chorób zawodowych jest szczególnie widoczny.

Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo (Sekcja A)

W tej sekcji działalności gospodarki narodowej w 2007 r. stwierdzono 463 choroby zawodowe (310,8 przypadków na 100 tys. zatrudnionych). Wśród nich przeważały choroby zakaźne lub pasożytnicze (381 stwierdzeń). Następne pod względem liczby przypadków były astma

(17 stwierdzeń), choroby skóry (16 stwierdzeń), zespół wibracyjny (14 stwierdzeń), alergiczny nieżyt nosa (12 stwierdzeń) i obustronny trwały ubytek słuchu typu ślimakowego spowodowany hałasem (9 stwierdzeń). Najczęstsza z grupy chorób zakaźnych lub pasożytniczych była borelioza, której udział wynosił 94,2%.

Budownictwo (Sekcja F)

W przedsiębiorstwach zajmujących się działalnością budowlaną stwierdzono w 2007 r. 92 choroby zawodowe. Liczba przypadków w przeliczeniu na 100 tys. zatrudnionych wyniosła 16,6. Najwięcej było rozpoznanych pylic (29 przypadków), obustronnego trwałego ubytku słuchu (20 przypadków), chorób skóry (14 przypadków) i zespołu wibracyjnego (13 przypadków).

Przemysł

W przemyśle obejmującym górnictwo (w PKD sekcja C), przetwórstwo przemysłowe (D) oraz wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, wodę (E) w 2007 r. stwierdzono 1413 chorób zawodowych (49,9 przypadków na 100 tys. zatrudnionych). W stosunku do 2006 r. liczba chorób zawodowych w przemyśle zwiększyła się o 82 przypadki. Wśród stwierdzonych chorób dominowały pylice płuc (664 stwierdzenia), obustronny trwały ubytek słuchu (203 stwierdzenia), a następnie choroby obwodowego układu nerwowego (98), nowotwory złośliwe — 95 przypadków (w tym 12 wywołanych promieniowaniem jonizującym), zespół wibracyjny (63 stwierdzenia), choroby skóry (60 stwierdzeń), przewlekłe choroby układu ruchu (57), astma oskrzelowa (47 stwierdzeń), alergiczny nieżyt nosa (34 stwierdzenia), choroby opłucnej lub osierdzia wywołane pyłem azbestu (29 stwierdzeń) oraz zatrucia ostre albo przewlekłe lub ich następstwa (28 stwierdzeń).

W poszczególnych działach przemysłu ze względu na specyfikę produkcji i związane z nią narażenie na czynniki szkodliwe, struktura chorób zawodowych oraz poziomy zapadalności były różne. Niektóre dane na ten temat przedstawiono w tabeli 7.

Edukacja (sekcja M)

Liczba chorób zawodowych stwierdzonych w Polsce w 2007 r. w placówkach zajmujących się szkolnictwem wyniosła 786. Współczynnik zapadalności w tej sekcji wynosił 78,0 przypadków na 100 tys. zatrudnionych. Wśród stwierdzonych schorzeń dominowały przewlekłe choroby narządu głosu wywołane nadmiernym wysiłkiem głosowym, które stanowiły 97,7% w tej grupie. W porównaniu z 2006 r. nastąpił wzrost zachorowań o 39 przypadków.

Ochrona zdrowia i pomoc społeczna (sekcja N)

Wśród pracowników zajmujących się tą działalnością stwierdzono 327 chorób zawodowych, w tym 71,6% stanowiły choroby zakaźne lub pasożytnicze (234 przypadki), 7,6% przewlekłe choroby narządu głosu (25 przypadków), 6,7% choroby obwodowego układu nerwowego (22 stwierdzenia), a 6,4% choroby skóry (21 przypadków). W porównaniu z 2006 r. w ochronie zdrowia nastąpił spadek o 38 przypadków. Współczynnik zapadalności na choroby zawodowe wynosił 50,4 przypadków na 100 tys. zatrudnionych.

Analiza najliczniejszej wśród pracowników tej sekcji grupy chorób zakaźnych lub pasożytniczych ujawniła, że w większości (154 przypadki, tj. 65,8%) były to wirusowe zapalenia wątroby, typu C (109 przypadków) lub typu B (45 przypadków), oraz gruźlica (74 przypadki, tj. 31,6%). Wśród pozostałych chorób zakaźnych był 1 przypadek zakażenia wirusem HIV stwierdzony u pielęgniarki.

Tabela 7. Dominujące choroby zawodowe stwierdzone w Polsce w 2007 r. w wybranych działach gospodarki narodowej według PKD
Table 7. Major categories of occupational diseases in selected NACE divisions in Poland, 2007

Dział Division	Współczynnik na 100 tys. zatrudnionych Rate per 100 000 paid employees	Liczba przypadków Number of cases	Dominujące schorzenia Major categories of occupational diseases
02 Leśnictwo / Forestry	787,6	303	choroby zakaźne lub pasożytnicze (94,1%) / infectious and parasitic diseases zespół wibracyjny (4,0%) / vibration syndrome
10 Górnictwo węgla / Mining of coal	404,1	576	pylice płuc (81,8%) / pneumoconioses ubytek słuchu (8,2%) / hearing loss
27 Produkcja metali / Manufacture of basic metals	166,2	117	pylice płuc (34,2%) / pneumoconioses ubytek słuchu (25,6%) / hearing loss
01 Rolnictwo i łowiectwo / Agriculture and hunting	144,8	160	choroby zakaźne lub pasożytnicze (60,0%) / infectious and parasitic diseases astma oskrzelowa (10,6%) / bronchial asthma

Z dokładniejszej analizy danych w ochronie zdrowia i opiece społecznej wynika, że najczęściej chorób zawodowych stwierdzono wśród zatrudnionych w zakładach zajmujących się działalnością w zakresie ochrony zdrowia ludzkiego — 292 przypadki, tj. 89,3% ogółu schorzeń występujących w sekcji N. Dominowały choroby zakaźne lub pasożytnicze — 226 przypadków, w tym 151 wirusowego zapalenia wątroby i 71 gruźlicy. Z pozostałych wymienić należy dość liczne choroby obwodowego układu nerwowego (21 przypadków), skóry (21 przypadków) oraz układu ruchu (11 przypadków). Rozpatrując występowanie chorób zawodowych w wybranych zawodach tej grupy, stwierdzono, że najczęściej

zachorowań dotyczyło pielęgniarek — 145 przypadków (49,7%). Jeśli chodzi o miejsce pracy, to najczęściej chorób powstało na oddziałach szpitalnych — 198 schorzeń, tj. 67,8% ogółu chorób stwierdzonych w całej grupie pracowników ochrony zdrowia ludzkiego.

Zróżnicowanie terytorialne zapadalności na choroby zawodowe

W 2007 r. najwyższe, przekraczające poziom ogólnokrajowy współczynniki zapadalności na choroby zawodowe na 100 tys. zatrudnionych odnotowano w województwach: lubelskim (73,1), śląskim (68,4), świętokrzyskim (66,5), małopolskim (60,7), podlaskim

Tabela 8. Zapadalność na choroby zawodowe wg województw i najczęściej stwierdzana jednostka chorobowa
Table 8. Incidence rates of occupational diseases by voivodships and most frequent nosologic units

Województwo Voivodship	Współczynnik zapadalności Rate		Najczęstsze choroby zawodowe Most frequent nosologic units
	na 100 000 zatrudnionych per 100 000 paid employees	na 100 000 pracujących per 100 000 employed persons	
Dolnośląskie	32,5	26,3	pylice płuc, przewlekłe choroby narządu głosu / pneumoconioses, chronic voice disorders
Kujawsko-Pomorskie	25,4	18,2	przewlekłe choroby narządu głosu, ubytek słuchu / chronic voice disorders, hearing loss
Lubelskie	73,1	39,2	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Lubuskie	22,5	17,7	przewlekłe choroby narządu głosu, choroby skóry / chronic voice disorders, skin diseases
Łódzkie	15,0	10,0	choroby zakaźne lub pasożytnicze, choroby skóry / infectious and parasitic diseases, skin diseases
Małopolskie	60,7	43,6	przewlekłe choroby narządu głosu, ubytek słuchu, nowotwory / chronic voice disorders, hearing loss, malignant neoplasms
Mazowieckie	14,1	11,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu, pylice / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders, pneumoconioses
Opolskie	22,1	15,9	przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze / chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases
Podkarpackie	16,7	11,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Podlaskie	45,9	25,6	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Pomorskie	24,0	19,1	przewlekłe choroby narządu głosu, choroby zakaźne lub pasożytnicze / chronic voice disorders, infectious and parasitic diseases
Śląskie	68,4	57,2	pylice płuc, ubytek słuchu / pneumoconioses, hearing loss
Świętokrzyskie	66,5	37,7	choroby zakaźne lub pasożytnicze, przewlekłe choroby narządu głosu / infectious and parasitic diseases, chronic voice disorders
Warmińsko-Mazurskie	27,1	20,1	choroby zakaźne lub pasożytnicze / infectious and parasitic diseases
Wielkopolskie	29,9	22,2	przewlekłe choroby narządu głosu, ubytek słuchu, choroby zakaźne lub pasożytnicze / chronic voice disorders, hearing loss, infectious and parasitic diseases
Zachodniopomorskie	21,4	16,5	choroby zakaźne lub pasożytnicze, zatrucia / infectious and parasitic diseases, intoxications
Zakłady poza granicami Polski / Enterprise division abroad	x	x	choroby zakaźne lub pasożytnicze, pylice płuc / infectious and parasitic diseases, pneumoconioses

x — brak danych o liczbie zatrudnionych i pracujących / no data on the number of paid employees and employed persons.

(45,9) i dolnośląskim (32,5). Najniższym współczynnikiem zapadalności charakteryzowało się województwo mazowieckie (14,1) (tab. 8).

Wielkość współczynników jest związana z występującymi na danym terenie zagrożeniami dla zdrowia pracujących. Terytorialne zróżnicowanie zapadalności na klasyczne choroby zawodowe, takie jak pylice płuc i ubytek słuchu, przedstawionej we współczynnikach na 100 tys. zatrudnionych, jest więc odzwierciedleniem zróżnicowania obecności szczególnie szkodliwych przemysłów w poszczególnych województwach.

Wśród dominujących obecnie chorób zawodowych znajdują się jednak schorzenia niezwiązane z przemysłem, tj. przewlekłe choroby narządu głosu powodowane nadmiernym wysiłkiem głosowym, dotyczące w zdecydowanej większości nauczycieli, oraz choroby zakaźne i inwazyjne, występujące głównie wśród pracowników służby zdrowia, rolników i leśników. Te dwie grupy chorobowe w znacznej mierze decydują o wielkości współczynników w wielu województwach (tab. 8).

W tabeli 9. pokazano współczynniki zapadalności pracowników ochrony zdrowia na choroby zakaźne i pracowników edukacji na choroby narządu głosu

w poszczególnych województwach. Pierwszy z nich zawiera się w przedziale 0,51–8,72 przypadków na 10 tys. zatrudnionych, a współczynnik zmienności wynosi 65,2%. Zróżnicowanie drugiego jest jeszcze większe — od 1,24 do 19,81, współczynnik zmienności = 81,5%. Trudno jest logicznie wyjaśnić tak duże rozproszenie zapadalności na choroby, których czynniki przyczynowe występują raczej niezależnie od województw.

W celu uzyskania informacji o głównych źródłach powstawania chorób zawodowych sporządzono listę przedsiębiorstw, w których w 2007 r. stwierdzono 10 i więcej przypadków tego rodzaju chorób. Znalazło się na niej 19 przedsiębiorstw, głównie kopalń węgla kamiennego. Ogółem w zakładach tych stwierdzono 710 przypadków chorób zawodowych, co stanowiło 21,6% wszystkich zachorowań w Polsce.

Jeśli weźmiemy pod uwagę grupy najczęściej rozpoznawanych chorób zawodowych, to w tych 19 przedsiębiorstwach skupiło się 71,6% wszystkich pylic płuc, 55,9% zatruc ostrych albo przewlekłych, 37,5% chorób opłucnej i osierdzia wywołanych pyłem azbestu, 31,9% przypadków zespołu wibracyjnego i 30,1% nowotworów (licząc także spowodowane promieniowaniem jonizującym).

Tabela 9. Zapadalność na choroby zakaźne lub pasożytnicze pracowników ochrony zdrowia i na choroby narządu głosu wśród pracowników edukacji według województw

Table 9. Incidence rates of infectious and parasitic diseases among health and social workers and of chronic voice disorders among education workers

Województwo Voivodship	Choroby zakaźne lub pasożytnicze w ochronie zdrowia	Choroby narządu głosu w edukacji
	Infectious and parasitic diseases among health and social workers	Chronic voice disorders among education workers
	liczba przypadków na 10 000 zatrudnionych number of cases per 10 000 paid employees	
Cała Polska / Poland	3,61	7,62
Dolnośląskie	4,93	5,68
Kujawsko-Pomorskie	3,01	7,03
Lubelskie	2,56	14,23
Lubuskie	1,26	4,84
Łódzkie	2,41	1,24
Małopolskie	4,98	18,75
Mazowieckie	5,37	3,81
Opolskie	1,29	4,63
Podkarpackie	1,89	3,29
Podlaskie	0,51	3,50
Pomorskie	8,72	6,53
Śląskie	2,49	3,46
Świętokrzyskie	5,36	9,82
Warmińsko-Mazurskie	1,39	1,37
Wielkopolskie	3,05	19,81
Zachodniopomorskie	1,88	2,57

PODSUMOWANIE

1. W 2007 r. stwierdzono w Polsce 3285 chorób zawodowych (o 156 stwierdzeń więcej w porównaniu z rokiem 2006). Największy wzrost, w liczbach bezwzględnych, odnotowano w chorobach zakaźnych lub pasożytniczych (o 68 przypadków) i przewlekłych chorobach obwodowego układu nerwowego (o 50 przypadków).
2. Przy ogólnym wzroście liczby chorób zawodowych w 2007 r. odnotowano w porównaniu z poprzednim rokiem znaczny spadek liczby przypadków ubytku słuchu (o 43).
3. Zachorowalność ogólną na choroby zawodowe w Polsce w 2007 r. kształtowały głównie przewlekłe choroby narządu głosu, pylice płuc, choroby zakaźne lub pasożytnicze, obustronny trwały ubytek słuchu. Stanowiły one w sumie 73,8% stwierdzonych przypadków.
4. Większość, tj. 92,3 % ogółu stwierdzonych w Polsce w 2007 r. chorób zawodowych powstała po minimum 10-letnim okresie pracy w narażeniu na czynnik szkodliwy.
5. Ponad połowę przypadków chorób zawodowych (57,0%) stwierdzono poza przemysłem.
6. Zapadalność na choroby zawodowe w Polsce w 2007 r. wyrażała się współczynnikiem 33,5 przypadków na 100 tys. zatrudnionych, a najwyższą zapadalność odnotowano w następujących działach gospodarki narodowej (wg PKD): leśnictwo, łącznie z działalnością usługową (787,6), górnictwo węgla (404,1), produkcja metali (166,2) oraz rolnictwo i łowiectwo (144,8).
7. Najwyższą zapadalnością na choroby zawodowe charakteryzowało się województwo lubelskie (73,1 na 100 tys. zatrudnionych), a najniższą mazowieckie (14,1).
8. Zachorowania na choroby zawodowe wśród mężczyzn w 2007 r. stanowiły 57,5% wszystkich stwierdzonych przypadków.

PIŚMIENNICTWO

1. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 30 lipca 2002 r. w sprawie wykazu chorób zawodowych DzURP z 2002 r. nr 132, poz. 1115
2. Pracujący w gospodarce narodowej w 2006 r. Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2007
3. Wilczyńska U., Szeszenia-Dąbrowska N., Szymczak W.: Choroby zawodowe stwierdzone w Polsce w 2006 r. Med. Pr. 2007;58(3):193–203